

fat Problemer under Debat, og det er der, hvor der efter min Mening har viist sig den største Mangel paa Klarhed hos en stor Del af de saakaldte dannede, især blandt de yngre, en saadan Mangel paa Klarhed, at den første den bedste Literaturhistoriker eller Digter, eller hvem det var, har kunnet løbe med dem fra det ene Standpunkt til det andet, en saadan Mangel paa Klarhed, at det vil være højest nødvendigt, at i alt Fald den studerende Ungdom faar noget Kendskab til de mest fundamentale Grundfættninger med Hensyn til Religionens Stilling overfor andre Religioner og til Moralens Grundprincipper. Og hvad de to Jag angaar, tror jeg rigtignok, at der slet ikke kan være nogen Betænkelse ved at kræve Eksamen heri. For Religionshistoriens og Kirkehistoriens Bedkommende vil det jo nærmest blive et rent upersonligt Referat, der skal gives, af hvad de have lært, og for Moralens Bedkommende kan jeg i alt Fald ikke se, at der kræves andet personligt, end at de maatte skulde erklære sig i deres Svar til Fordel for den religiøse Moral, altsaa erklære sig for Modstandere af den Moral, som man kalder Evolutionismens Moral, som ikke vil bygge paa noget religiøst Grundlag. Det kan dog næppe opelste Hylleri eller dræbe Selvstændighedsfølelsen at man kræver den smule Indrømmelse i religiøs Retning af unge Mennesker i 17—18 Aars Alderen, der for et Par Aar siden have ladet sig konfirmere, og ere udgaaede fra Hjem, der ville anses for kristelige. Naturligvis vilde den Sag være let at klare, og man vilde være over alle Stær, naar man kunde indføre en saadan konfessionsløs Undervisning, som det ærede 5te Medlem for Kjøbenhavn (Det. Hansen) foreslog, thi saa kunde der da ikke være nogen Fare i Retning af Hylleri eller Angreb paa de unges Selvstændighed, og der er næppe noget Menneske, der ikke vil indrømme, at Undervisning i Moral hører med til Skolen og Opdragelsen. Men der er nu en Gang ikke noget, der kan kaldes almindelig Religion, og heller ikke længer noget, der kan kaldes almindelig Moral. Der er ikke længer en eneste Sætning, som vi kunne blive enige om, nærtimod vi ere saa bunduenige som vel muligt i det elementære, det fundamentale i Etik og Moral. Der kan derfor efter min Mening ikke være Tale om det, og den Erfaring, vi have fra andre Lande, gaar ud paa, at det er rent ødelæggende for Religionen og den religiøse Moral at komme ind derpaa, og der er derfor i vore Dage ingen, der holder derpaa uden de, der ville Religionen og Moralens til Livs. I enkelte Lande har man indført en saadan Undervisning, men alle

kristne i Verden sty det som Pesten, og jeg synes ogsaa, man let maa kunne forstaa, naar man tænker sig om, at det kan ikke andet end virke nedbrydende for de unge, at Læreven ikke maa lade sin egen religiøse Overbevisning komme frem, naar han taler om Religionerne og deres indbyrdes Stilling; og med Hensyn til Moralens maa jeg sige, at nogle have den Opfattelse, andre have den Opfattelse om dette Punkt, og andre igen, de egentlige Evolutionister, maatte gøre gældende, at der i Ojeblikket ikke kan siges noget bestemt om den Sag, da man ikke veed, hvorledes Udviklingen vil vise sig, om der ikke der maatte om Hundrede Aar paa dette Punkt kan være en hel ny Opfattelse. Skal man ind paa den Slags Undervisning overfor de unge, saa kan det ikke andet end virke nedbrydende paa de Anlæg for Religion og Moral, som de i Forvejen har, og derfor vil en saadan Undervisning gøre mere Skade end Gavn. Men som sagt, jeg tror heller ikke, det kan kræves som noget nødvendigt, at man faar denne konfessionsløse Undervisning, og jeg tror ikke, at de Herrer, som holde derpaa, have nogen Ret dertil. Jeg maa ganske slutte mig til, hvad det ærede 1ste Medlem for 11te Kred (Stühr) gjorde gældende, at den danske Stat hviler paa visse religiøse Forudsætninger, og at vor Grundlov har villet tilfikkre Religionen en Støtte, fordi vi tro, at ikke nogen Stat kan opretholdes uden Religion, og særlig har villet tilfikkre den lutheriske Kirke en Støtte, og det blev virkelig ingen Støtte, men en forfærdelig Tvang, hvis vi vilde forlange, at den lutheriske Kirkes Tilhængere skulde sende deres Børn i Skoler, hvor de skulde undervises i konfessionsløs Moral og Religion. Det er altsaa min Stilling til denne Sag, at man godt kan forlange en Prøve under de Forudsætninger, jeg har nævnt; men paa den anden Side vil jeg ikke stille det saa absolut, at jeg skulde sige: jeg kan ikke stemme for denne Lov eller en lignende Lov, hvis det ikke bliver bestemt, at der skal holdes to Prøver i Religion. Jeg vil ogsaa kunne være med, naar der blot bliver en Prøve ved 4de Classes Eksamen, og saa Undervisningen fortsættes de 2 sidste Aar, selv om der ingen Eksamensprøve kommer til Slutning, skønt der dog skulde være en vis Kontrol med, at Eleverne møde. Men saa maa jeg rigtignok ogsaa, ligesom min ærede Sidemand (Stühr), bestemt hævde, at vi maa have de 2 Timer i ældste Klasse, og naar den højtærede Minister ikke mente at kunne gaa længere end til at give denne Time tilbage, som her er foreslaet taget bort fra tredje Klasse, saa vil jeg for mit Bedkommende sige, at hverken